

Een koffer vol scherven

Docentenhandleiding en antwoorden basisonderwijs

Inleiding

De geschiedenis gaat in Flevoland veel langer terug dan men in eerste instantie zou vermoeden. Terwijl de polder zelf pas zo'n 50 jaar oud is, woonden in dit gebied ruim 6000 jaar geleden al mensen. Het waren de jagers en verzamelaars van de Swifterbantcultuur, waarvan in heel Flevoland sporen zijn teruggevonden. Ook zijn in de polderbodem meer dan 400 scheepswrakken teruggevonden, van schepen die ooit de drukke Zuiderzee bevoeren. Nieuw Land toont dit archeologisch verleden van de provincie in maar liefst drie archeologische presentaties: Ondergronds, Vergane Schepen en OER!

Het lesprogramma 'Een koffer vol Scherven' bestaat uit meerdere lessen, waarmee leerlingen in de klas uitgebreid aan de slag kunnen met de wereld van de archeologie en in het museum kennismaken met de Flevolandse scheepsarcheologie.

Het lesprogramma

Doelgroep: 7 en 8 van het basisonderwijs

Leergebied: geschiedenis

Aantal lessen: 5 modulaire lessen, waarvan 1 in het museum.

Duur museumbezoek: ca. 60 minuten.

Het lesprogramma wordt aangeboden in de vorm van een leskoffer. Die koffer kan geleend worden bij Nieuw Land zelf, maar ook bij andere punten in de provincie. De uitleenadressen staan vermeld op de speciale pagina over 'Een koffer vol scherven' op onze website www.nieuwlanderfgoed.nl onder 'educatie'. In de leskoffer zit alle materiaal, inclusief een handleiding, die nodig is om de lessen op school te kunnen doen.

Deze handleiding informeert u over het bezoek aan het museum, dat plaatsvindt op de tentoonstelling Vergane Schepen.

Vorbereiding

De ervaring bij Nieuw Land leert wel dat een museumles effectiever is wanneer de leerlingen op school al op het museumbezoek zijn voorbereid. De leskoffer biedt hiertoe ruime mogelijkheid.

Neemt u alstublieft met de leerlingen op school ook alvast de museumregels door. Vraag hen om rustig te zijn, goed op te letten, niet te rennen of te roepen en rekening te houden met andere bezoekers. Zie hiervoor ook onze bezoekersvoorwaarden op www.nieuwlanderfgoed.nl onder 'bezoekinfo'. Leerlingen zijn extra gestimuleerd als zij weten dat de opdrachten die zij maken op school worden nagekeken en eventueel gewaardeerd met een cijfer.

Het museumbezoek

Bij binnenkomst in het museum meldt u zich met uw leerlingen bij de receptie. U ontvangt dan voor elke twee leerlingen een werkboek met onderzoeksopdrachten. Wij verzoeken u vriendelijk voor iedere leerling een antwoordenblad uit te printen en mee te nemen bij het museumbezoek. Daarna kunt u de jassen en tassen in de garderobe opbergen, naar de tentoonstelling lopen en de museumles starten. In de tentoonstelling werken de leerlingen in tweetallen. Per tweetal doen zij 15 onderzoeken. Elk onderzoek heeft een eigen startpunt, zodat de leerlingen elkaar niet in de weg lopen. De leerlingen rouleren in ca. 60 minuten door de tentoonstelling. Het werkboek wijst hen daarbij de weg. De antwoorden van de onderzoeken moeten de leerlingen afwisselend opzoeken in de tentoonstellingsteksten, concluderen aan de hand van de afbeeldingen of zelf bedenken. De antwoorden worden genoteerd op een speciaal antwoordenblad.

De onderzoeken staan op zich, waardoor het geen probleem is wanneer de leerlingen niet alle onderzoeken hebben afgerond. Het is belangrijker dat zij de opdrachten goed uitvoeren, dan dat zij alle opdrachten hebben gedaan.

Na afloop van uw bezoek aan Vergane Schepen kunt u de werkboeken weer inleveren bij de receptie. De antwoordenbladen kunnen uiteraard meegenomen worden naar school.

Verwerking

De leskoffer biedt meerdere mogelijkheden om het museumbezoek, maar ook de lessencyclus op gepaste wijze af te ronden. U leest daarover meer in de handleiding in de leskoffer zelf.

Praktische informatie

- + De museumles kan met maximaal 30 leerlingen worden gedaan;
- + Nieuw Land vraagt bij schoolbezoeken één docent/begeleider per tien leerlingen;
- + Nieuw Land biedt bij deze museumles geen begeleiding aan;
- + Nieuw Land vraagt u vriendelijk om tijdig een afspraak te maken voor uw museumbezoek;
- + Nieuw Land vraagt u vriendelijk om de groep van tevoren in maximaal 15 groepjes te verdelen;
- + In het museum ontvangt u voor elke twee leerlingen een werkboek met opdrachten. Ter voorbereiding kunt u deze ook bekijken op www.nieuwlanderfgoed.nl onder 'educatie';
- + De antwoorden bij de opdrachten staan onderaan dit formulier.
- + Nieuw Land vraagt u vriendelijk om voor elke leerling een antwoordenblad uit te printen (te vinden op de website onder de betreffende museumles) en mee te nemen bij het museumbezoek.
- + Voor mogelijkheden van een bezoek van een archeoloog in de klas, kunt u contact opnemen met de Archeologische Werkgemeenschap Nederland, afdeling Flevoland: Astrid Doppert (a.doppert@telfort.nl).

Leerdoelen

De museumles behelst de volgende leerdoelen:

- + De leerlingen kunnen samenwerken;
- + De leerlingen kunnen bronnen raadplegen;
- + De leerlingen leren dat waar nu Flevoland ligt, vroeger Zuiderzee was.
- + De leerlingen leren dat de Zuiderzee een druk bevaren water was, waar ook regelmatig schepen vergingen.
- + De leerlingen maken kennis met (scheeps)archeologie van Flevoland in het bijzonder.

De museumles sluit aan op de volgende kerndoelen:

Oriëntatie op jezelf en de wereld

- + De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde normen en waarden;
- + De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland (...) en ontwikkelen een eigentijds geografisch beeld;
- + De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen, zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed, en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren;
- + De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Meer informatie:

Meer informatie over museum, tentoonstelling of (scheeps)archeologie, vindt u op:

- + www.nieuwlanderfgoed.nl
- + www.verganeschepen.nl
- + www.awnflavoland.nl

Antwoorden van de onderzoekopdrachten bij de museumles Vergane Schepen / Een koffer vol scherven

Onderzoek 1

- a. 1: eeuwenlang, 2: Zuiderzee, 3: Honderden, 4: modderige bodem, 5: honderden, 6: ontginnings-, 7: drooggevallen, 8: vierhonderd, 9: lading.

- b. Een scheepswrak is het restant van een schip dat gezonken is. Dat gebeurde vaak met de bemanning nog aan boord. Een scheepswrak laat dus (bijna) altijd een scheepsramp zien.
- c. Een schip kan zinken als het teveel water maakt, omgeslagen wordt door een zware wind of hoge golven, of wanneer het onder de waterlijn ernstig beschadigd raakt.

Onderzoek 2

- a. De modellen 6 en 7 in het schema zijn oorlogsschepen.
- b. De modellen 1, 2 en 3 zijn vissersschepen.
- c. Reden 1: modellen 6 en 7. Reden 2: modellen 2 en 3. Reden 3: modellen 1, 4 en 5.

Onderzoek 3

- a. De taak van een ventjager was om ladingen levende vis naar de wal te brengen voor verkoop. En ook om gebruiksgoederen en voedsel voor de schepen op zee mee terug te nemen.
- b. Het schip is in elkaar gezet met houten pennen; herkenbaar aan de vele rondjes in het hout.
- c. Tekenopdracht
- d. Het wrak is niet stevig genoeg om uit zichzelf te kunnen staan. De banden zijn een versteviging.

Onderzoek 4

- a. Het is breeuwsel; een mengsel van hennepvezels en pek om de kieren dicht te maken.
- b. Tekenopdracht.
- c. De gaatjes zijn ontstaan door het prikken met een pikhaak. De ventjager moest op volle zee visladingen overnemen van een ander schip. Met pikhaken werd afstand gehouden om het botsen van de schepen te voorkomen.

Onderzoek 5

- a. Zin 3 is de juiste zin: de voorwerpen geven informatie over het leven aan boord van het schip.
- b. Tekenopdracht.
- c. IJzer kan het minst goed tegen een leven onder water. De metalen onderdelen in de vitrine zijn dan ook flink geërodeerd of al verdwenen.

Onderzoek 6

- a. Antwoord a: De roef is het woongedeelte van het schip.
- b. Er zijn vier lepels aan boord gevonden, op basis waarvan archeologen denken dat er vier personen aan boord waren.
- c. De pijpen rechts in de vitrine zijn gebruikt; ze zijn zwart van binnen. De pijpen links in de vitrine zijn nog prachtig wit en dus ongebruikt. Het zijn er waarschijnlijk ook te veel om bezit van de bemanning te zijn geweest.

Onderzoek 7

- a. 1: onder water, 2: duiken, 3: apparatuur/gereedschappen, 4: weggezogen, 5: naar boven gebracht/aan boord gebracht, 6: het schip zelf.
- b. Meestal ligt een schip onder water, maar dit schip ligt duidelijk in een bietenveld. Om die reden noemen we dit geen onderwaterarcheologie, maar scheepsarcheologie. Andersom hoeft onderwaterarcheologie ook niet altijd scheepsarcheologie te zijn: onder water kunnen archeologen ook fundamenten van een brug of verdronken dorpen onderzoeken.

Onderzoek 8

- a. 1: op het land, 2: op een zijkant, 3: Op vrachtwagens, 4: Nee, in meerdere stukken.
- b. Het schip is teruggevonden bij Swifterbant. Tekenopdracht.

Onderzoek 9

- a. de voorkant
- b. Dit schip werd gebruikt om modder af te voeren, die werd weggebaggerd uit de haven en waterwegen in Amsterdam.
- c. Het schip werd in Amsterdam gebruikt, maar is in Lelystad teruggevonden.
- d. Het schip is heel plat, waardoor golven er makkelijk overheen spoelen. Zo'n schip kan dus alleen op rustig water varen zonder grote golven.

Onderzoek 10

a. voorwerp	soort informatie
1. potscherf (ca. 1750)	2: over hoe men aan boord leefde

- 2. kinderklomp 2: over hoe men aan boord leefde
 - 3. scheepshout (ca.1500) 1: over het schip zelf
 - 4. schelpen 3: over de lading (van schelpen werd kalk gemaakt)
 - 5. turf 2 of 3: afhankelijk van hoeveelheid en vindplaats in het schip.
- b. Het hout droogt uit en trekt krom. Dat komt doordat het materiaal dat het hout stevigheid geeft (in de houtcellen) is verdwenen en vervangen door water. Als het water verdwijnt, klapt de celstructuur in elkaar. Bij de scheepswrakken is het water in het hout langzaam vervangen door een chemische stof die de houtstructuur weer stevigheid geeft.
- c. Om te voorkomen dat het uitdroogt en kromtrekt.

Onderzoek 11

- a. Juiste woorden zijn: koken, warm, eten, zitten, schuilen, vuur, vochtig.
- b. De roef is de gezelligste ruimte van het schip omdat het als huiskamer diende voor de bemanning. Ze konden er even zitten, schuilen tegen slecht weer, eten, een beetje opwarmen en bijpraten. Wat minder fijn aan deze ruimte is, is dat het vrij laag is, het er vochtig was en het er ook rokerig kon worden wanneer het vuur aan was.
- c. Het is de kapiteinskamer; de slaapkamer van de kapitein. Hij had daar ook een klein kluisje om zijn bezittingen in te kunnen bewaren.

Onderzoek 12

- a. Het schip vervoerde levende vis.
- b. Door de gaatjes kon vers water in- en uitstromen om de levende vis in goed te houden.
- c. De bun bestaat uit van elkaar gescheiden delen.
- d. Onderhoud aan het schip werd op zee gedaan, anders zou het gereedschap daarvoor niet op het schip worden meegenomen. Bovendien was daar tussen vertrek van de wal en aankomst bij de vissersschepen op zee ruim de tijd voor.

Onderzoek 13

- a. De paal wordt neergezet op een plek in Flevoland waar een scheepswrak ligt of heeft gelegen.
- b. Er zijn meer dan 400 scheepswrakken in Flevoland teruggevonden.
- c. Dat komt omdat Flevoland ingepolderd en drooggelegd is. Flevoland is eigenlijk een stukje Zuiderzeebodem!

Onderzoek 14

- a. Een boei is een voorwerp dat aangeeft waar gevaren moet worden.
- b. De boei kan drijven omdat hij van hout is en bovendien hol, dus gevuld met lucht.
- c. Mogelijk is de boei stukgeslagen of -gevaren. Ook kan hij lek geraakt zijn, volgelopen met water en zo gezonken.
- d. 1898

Onderzoek 15

- a. Het is het boegdeel, dus: de voorkant.
- b. Door de gaten in de boeg liep de ankerketting met daaraan de ankers van het schip.
- c. Katschepen vervoerden vooral hout, vandaar de bijnaam 'houthaalder'.
- d. De kanonnen werden gebruikt om mogelijke kapers af te schrikken: reden 2.

Contact

Nieuw Land
 Museum+Archief+Studiecentrum
 Oostvaardersdijk 01-13
 Postbus 73
 8200 AB Lelystad
 T (0320) 26 07 99
 F (0320) 26 04 36
 E info@nieuwlandergoed.nl
 I www.nieuwlandergoed.nl